

مطالبه و جبران خسارت ناشی از دواير دولتی

لیف

علی اسرارامدی

دانشجوی دکتری حقوق خصوصی

وکیل دادگستری و مدرس دانشگاه

انتشارات توسعه دانش

۱۳۹۶

سرشناسه	: احمدی، علی اصغر، ۱۳۵۳ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: مطالبه و جبران خسارت ناشی از دواير دولت/ تالیف علی اصغر احمدی.
مشخصات نشر	: تهران: توسعه دانش، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۷۶-۰۶-۲
ویراست فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۱۷.
موضوع	: تأمین خسارت -- ایران
موضوع	: Indemnity -- Iran
موضوع	: خسارت معنوی -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	: Damages, Intellectual -- Law and legislation -- Iran
موضوع	: مسوولیت دولت -- ایران
موضوع	: Government liability -- Iran
رده بندی کنگره	: ۹۶ / کالف / KMHA۳۳
رده بندی دیویی	: ۳۶ / ۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۳۰۶۶

مطالبه و جبران خسارت ناشی از دواير دولتی

تألیف: علی اصغر احمدی

ناشر: توسعه دانش

ناظر فنی: محمد تیروری

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۱۰۰ جلد

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۷۶-۰۶-۲

مرکز پخش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، پلاک ۹۲

تلفن: ۶۶۹۷۳۹۶۰ کتابفروشی رسولی

فهرست مطالب

۹.....	مقدمه
۱۱.....	فصل اول : مفهوم و مبانی مطالبه خسارت از دستگاههای دولتی
۱۳.....	مفهوم خسارت
۱۳.....	تعریف لغوی خسارت یا ضرر
۱۴.....	انواع خسارت
۱۴.....	خسارت مادی
۱۵.....	خسارت معنوی
۱۶.....	مسئولیت مدنی دولت
۱۶.....	موسسات مشمول مسئولیت مدنی (جبران خسارت)
۱۶.....	حدود مسئولیت مدنی دولت
۱۷.....	ارکان و شرایط مسئولیت مدنی دولت به جبران خسارت
۲۱.....	وجود ضرر
۲۱.....	سببیت بین تقصیر و ضرر
۲۱.....	خسارت در قانون و فقه اسلامی
۲۱.....	خسارت در قوانین جاری کشور
۲۲.....	خسارت در فقه و متون اسلامی
۲۳.....	مبانی مطالبه خسارت از دستگاههای دولتی
۲۳.....	مبانی نظری
۲۳.....	نظریه تقصیر
۲۶.....	تئوریهای ارائه شده برای شناسایی مقام عمومی یا کارمند دولت
۲۶.....	تئوری مبتنی بر درجه خطا و انگیزه مقام عمومی
۲۶.....	تئوری مبتنی بر تفکیک عمل
۲۸.....	تئوری خروج از صلاحیت
۳۰.....	عناصر موجود در نظریه ی تقصیر
۳۱.....	نقص وسایل اداره و انجام صلاحیت های عمومی
۳۱.....	نقص کمی وسایل

۳۲	..... نقص کیفی
۳۳	..... نقص صلاحیت های مصرح قانونی
۳۶	..... بکار گیری نظریه تقصیر در حقوق ایران
۳۶	..... مسئولیت مدنی ناشی از اعمال تقنینی
۳۸	..... مسئولیت ناشی از اعمال اجرایی (قوه مجریه)
۴۳	..... نظریه خطر (بدون تقصیر)
۴۳	..... ارتباط تحقق مسئولیت بدون تقصیر
۴۶	..... نظریه خطر در برابر انتفاع مادی
۴۶	..... نظریه خطر های ایجاد شده
۴۷	..... نظریه خطر نامتناهی
۴۸	..... نظریه تصادم حقوق
۴۹	..... نظریه قابلیت انتساب
۵۱	..... مبانی فقهی و اساسی مسئولیت مدنی دولت (جبران خسارت) در حقوق ایران
۵۲	..... قاعده لاضرر
۵۳	..... قاعده تسبیب
۵۴	..... قاعده اتلاف
۵۵	..... مبانی و مستندات قانونی مسئولیت مدنی دولت (جبران خسارت)
۵۵	..... قانون مسئولیت مدنی
۵۹	..... سایر قوانین (قانون اساسی ، قانون به کار گیری (شرح))
۶۳	..... فصل دوم : قالبها و شیوه های مطالبه خسارت
۶۵	..... مراجع صالح و رسیدگی کننده به دعوی مطالبه خسارت از دستگاه دولتی
۶۵	..... دیوان عدالت اداری
۶۵	..... تاریخچه و گذشته سازمانی و اداری دیوان عدالت اداری
۶۵	..... مأموریت، اهداف و وظایف اساسی و محوری دیوان عدالت اداری
۶۸	..... آشنایی با ساختار تشکیلات دیوان عدالت اداری
۶۹	..... مهلت قانونی جهت طرح دعوی در دیوان عدالت اداری
۶۹	..... صلاحیت دیوان عدالت اداری (صدور رأی بر وقوع تخلف)

۷۰	..... خسارات ناشی از تصمیمات و اقدامات واحدهای دولتی و شهرداریها.
۷۰	..... تصمیم و اقدام واحدهای دولتی موضوع ماده ۱۰ قانون ت. آ. د دیوان عدالت اداری چیست؟
۷۱	..... آیا خسارت موضوع تبصره یک ماده ۱۰ می بایستی ناشی از فعل و یا ترک فعل غیرقانونی باشد؟
۷۶	..... خسارت ناشی از تصمیمات و اقدامات مأمورین واحدهای دولتی و مؤسسات عمومی
۷۶	..... خسارت ناشی از تصمیمات مراجع قطعی هیات های رسیدگی به تخلفات اداری و کمیسیونهای مالیاتی
۷۷	..... محاکم عمومی (دادگاههای عمومی)
۷۷	..... صلاحیت محاکم عمومی
۷۷	..... صلاحیت محاکم عمومی در زمینه تبصره یک ماده ۱۰ قانون دیوان عدالت اداری
۷۹	..... شیوه های جبران خسارت در مسئولیت مدنی
۸۰	..... جبران عینی
۸۰	..... محاسن و معایب جبران عینی
۸۱	..... محاسن و مزایا
۸۱	..... معایب جبران عینی
۸۲	..... جبران عینی در حقوق ایران و فقه امامیه
۸۳	..... حقوق ایران
۸۳	..... فقه امامیه
۸۴	..... جبران بدلی
۸۵	..... انواع معادل
۸۵	..... دادن مثل
۸۶	..... پرداخت مبلغی پول
۸۷	..... محاسن و معایب جبران از طریق پرداخت معادل
۸۷	..... محاسن و مزایا
۸۷	..... معایب
۸۷	..... جبران بدلی در حقوق ایران و فقه امامیه
۸۷	..... حقوق ایران
۸۹	..... فقه امامیه

فصل سوم : خسارت معنوی و شیوه های مطالبه جبران خسارت..... ۹۱

تعريف خسارت معنوی ۹۴

مصاديق و انواع خسارت معنوی ۹۶

جايگاه خسارت معنوی در قوانين جاری کشور ۹۶

جايگاه خسارت معنوی در متون فقهي و اسلامي ۹۸

ضرورت جبران خسارت معنوی ۹۸

ضرورت جبران خسارت معنوی در حقوق ۹۸

ضرورت جبران خسارت معنوی در فقه ۱۰۱

استناد به قاعده «ضرر» ۱۰۴

استناد به قاعده «تلف مرجع» ۱۰۴

شیوه های جبران خسارت معنوی ۱۰۴

دلایل نارسایی شیوه های جبران خسارت معنوی ۱۰۵

روشهای متداول جبران خسارت معنوی بر اساس متون قانونی موجود ۱۰۵

موقوف نمودن یا از بین بردن مضر ۱۰۵

عذر خواهی شفاهی از خسارت دیده ۱۰۶

عذر خواهی عملي یا کتبی یا درج مراتب اعتذار در جرايد ۱۰۶

اعاده حیثیت از خسارت دیده به هر نحو دیگر ۱۰۶

پرداخت مال یا ما به ازای مادی به خسارت دیده ۱۰۶

شیوه جبران خسارت در نظام حقوقی ایران ۱۰۹

..... ۱۰۹

..... ۱۱۱

فصل چهارم : سخن پایانی ۱۱۱

..... ۱۱۵

منابع و مأخذ ۱۱۵

مقدمه

در نظام حقوقی ایران قبل از وضع قانون مسئولیت مدنی ۱۳۳۹ دولت دارای مسئولیت تلقی نمی شد، و با تصویب قانون مذکور صراحتاً مسئولیت دولت در قبال زیانهای ناشی از اعمال تصدی دولت را مورد پذیرش قرار داده و زیانهای حاکمیتی را مصون از پرداخت غرامت دانست. اما با استقرار جمهوری اسلامی ایران به استناد قوانینی مانند اصل ۱/ قانون اساسی قانون به کارگیری سلاح توسط مأمورین مسلح مصوب ۱۳۷۳ و قرین برآکنده این چنینی مسئولیت مدنی دولت و زیانهای ناشی از آن در اعمال حاکمیتی تحت شرایطی پذیرفته شده است.

علاوه بر این مالیه خسارت از دولت و دستگاههای دولتی مبتنی بر یک سری مبانی نظری (نظریه تقصیر، نظریه خطر و ...) مبانی فقهی (قاعده لاضرر، تسبیب، اتلاف) و مبانی قانونی (قانون مسئولیت مدنی، قانون اساسی، قانون بکارگیری سلاح و ...) می باشد و قانون موضوعه با در نظر گرفتن زمینه ها نظریه تقصیر را قبول کرده و در برخی فعالیت ها نظریه خطر (بدون تقصیر) را پذیرفته و از آن پیروی نموده است. مراجع رسیدگی کننده به دعوی مطالب خسارت از دستگاههای دولتی دیوان عدالت اداری و محاکم عمومی بوده که براساس اصول کلی حقوقی و مقررات موضوعه صلاحیت دیوان عدالت و محاکم عمومی مستقل از هم دارند. ماده ۱۰ قانون دیوان عدالت اداری حدود صلاحیت دیوان را مشخص کرده است اما طبق تبصره یک این ماده تعیین میزان خسارت وارده از ناحیه مؤسسات و اشخاص مذکور در بندهای ۱ و ۲ این ماده پس از صدور رای در دیوان بر وقوع تخلف با دادگاه عمومی است. حوزه صلاحیت محاکم عمومی و دیوان عدالت اداری به استناد تبصره مذکور از مواردی است که از یک طرف مورد اختلاف محاکم عمومی و از طرف دیگر من اختلاف محاکم عمومی و دیوان عدالت اداری است و در مواردی از موجبات اطاله دادرسی و سرگردانی اشخاص ذینفع است. حوزه صلاحیت هر کدام از مراجع مذکور در اینجا

چيست؟ آیا هر ادعای خسارت علیه دستگاههای دولتی نیاز به طرح دعوی در دیوان عدالت و وقوع تخلف دارد؟

مؤلف در این کتاب استدلال کرده است که صلاحیت دیوان عدالت اداری در دعاوی ناظر بر تبصره ماده ۱۰ محدود به موارد خاص است و همه دعاوی ناظر بر مطالبه خسارت از دستگاههای دولتی در صلاحیت این دیوان نیست و براساس قاعده کلی در صلاحیت محاکم عمومی است.